Makalenin Yazarı: Oğuz BAL
Yazarın Görev Yeri ve Ünvanı: KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ-Yrd. Doç Dr.
Makalenin Adı: **Ekonomik Sistem Olarak Kapitalizmin Evrimi Ve İstihdam**
e-mail:ballim97@hotmail.com
gsm:05052690018

Not: Derginizde yayınlanması için gönderdiğim makale; Kocaeli Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen IJOPEC konferansında sunulan bildiridir. Bilgilerinize sunar, başarılar dilerim.

ÖZET

EKONOMİK SİSTEM OLARAK KAPİTALİZMİN EVRİMİ VE İSTİHDAM

Her sistem gibi Kapitalizm de erken dönemlerden gelişerek amaç kapsam ve hedefleri açısından dönüşüme uğramıştır. Liberal dünya görüşünün temel prensiplerine dayanan bu sistem, Fizyokratlar, Merkantilistler ve Klasik dönem iktisadın ana akımını oluşturmakla birlikte sınıfsal bir yaşam tarzına dönüşmüştür. Sanayi devrimindeki deneyimlerle sistem, teoride ve pratikte daha karmaşıklaşmış ve tepkilerini de beraberinde geliştirmiştir. Kapitalizm'in teorisyenlerine göre; sistemin merkezinde fiyat, kâr, rekabet gibi kavramlar yer alır. Sistem, tekelleşme, kartelleşme ve tröstleşme aşamalarından geçerek emperyalist bir sonuca ulaşma sürecini gerçekleştirmiştir.

Kapitalist sistemde, istihdam ve ücret oluşumu, sistem içerisinde tepkisel düşüncelere neden olmuştur. Sistemin iç dinamiğindeki aksaklıklar, savunucularınca eleştirilmiş, tepki gösterenler için daha insancıl bir görünüme sokulmaya çalışılmıştır. 1929 dünya ekonomik krizine kadar devam Klasik teorinin ardından uygulamaya konulan Keynesyen politikalar, sisteme yeni bir görünüm kazandırmakla birlikte pratikte müdahaleciliği, kısmen de sosyalist sistemi andırdığı için eleştirilere uğramıştır.

Ekonomide gelir ve iktidar dağılımına önem veren Sanayi Toplumu'nun ve demokrasinin gelişimi ile fertlerin kendi ekonomik kaderlerini kontrol etme düşüncelerini temel alan Post Keynesyen uygulamalar bütün hızıyla sürdürülürken Milton Friedman tarafından karşı devrimle teoride ve pratikte her şeyin Keynes öncesine dönüşmesine katkıda bulunmuştur. 1970 lerde ABD'de yaşanan yeni bir krizle Keynesyen politikalara karşı politikalarla sistem yeni bir aşamaya girmiştir. Yaşanan stagflasyon, politikaların arz yönüne kaydırılmasını ve Arz iktisadı kavramını gündeme getirmiştir. Neo-Liberal politikaların uygulanması 1980 ler boyunca devam ettirilmiştir. Bütünüyle sistem Rasyonel Beklentiler Teorisiyle yeni bir boyut kazanmış ve her şekliyle Pre-Keynesyen konuma dönüştürülmüştür.

Bildiri dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Kapitalist sistemin tarihi gelişimi ve sistemin arka plânı ele alınmıştır. Tarihsel süreç içerisinde önemli temsilcilerine ve teorisyenlerin görüşlerine yer verilmiştir. İkinci bölümde ise Kapitalist sistemin evrimi ve türleri üzerinde durulmuştur. Ülkemizde gerçekleştirilen Neo-Liberal politikaların neden ve sonuçları, yararları ve aksaklıkları irdelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Neo- Liberal istihdam ve ücret politikaları ele alınmıştır. Güncel eleştiriler ve öneriler son bölümde yer almaktadır.

Anahtar kelimeler: Kapitalizm, Keynes, Sanayi devrimi, Klasik ekonomi,

ABSTRACT

CAPITALISM AS ECONOMIC SYSTEM AND ITS EVOLUTION AND EMPLOYMENT

Capitalism, like any system, the scope and objectives for the purpose of developing since early times has undergone transformation. This system which is based on the basic principles of the liberal worldview, Physiocrats, mercantilists and of the classical period, economics, it, Physiocrats, mercantilists and the classical period economy's, along with creating the main current of the class has turned into clasical a lifestyle. In ındustrial revolution experiences, both in theory and in practice the system is more complex and developed with the reaction.

According to theorists who contributing to the development of Capitalism; at the center of that system, price, profit, concepts such as competition are situated. This system has reached from the monopolization, cartelization and trustification, to the imperial a conclusion.

The employment and wage formation, where into system of capitalist, has led to the reactional ideas. Defects in the internal structure of the system, it has been criticized by those who defended. Defenders of capitalism, who have sought to give a more human appearance. Classical theory, 1929 was continued until the world economic crisis. Immediately after the crisis, Keynesian policies were implemented. These policies, the system gave a new aspect. However, Keynesian policies, in practice the socialist system look like the interventionist, and sometimes criticized.

In the Industrial society's economy the distribution of income and power are important.. Post Keynesian applications, the development of democracy itself, is based on the individuals to control their own economic values. Milton Friedman, all while maintaining the speed of applications by Post Keynesian counter-revolution in theory and in practice has contributed to the transformation of everything before Keynes. A new crisis in the 1970s in the United States against the policies of Keynesian policies, the system has entered a new stage. Experienced stagflation, supply side policies shift and brought the concept of supply economics. The implementations of neoliberal policies were continued in the 1980 s throughout. System entirely, with Rational Expectations Theory, gained a new dimension, and in all respects been transformed into pre-Keynesian position.

This study consists of four parts. The first section, the historical development of the capitalist system and the backdrop to the system are discussed. Important representatives of the views given in the historical process, and theorists. In the second part focused on the types and the evolution of the capitalist system. In our country, the causes and consequences of neo-liberal policies, benefits and deficiencies are discussed. In the third section of neo-liberal policies of employment and wages are discussed. Current criticisms and suggestions included in the section final.

Keywords: Capitalism; Keynes; The industrial revolution; Classical economics,

GİRİŞ

Kavram olarak Kapitalizm; bir toplumsal-ekonomik yapı ve üretim biçimidir. Tarım ekonomisine dayanan feodalizmin kaldırılmasından sonra, sanayi devrimi ile ortaya çıkmıştır. Kapitalizmin dayandığı düşünce tarzı, liberal düşünce tarzıdır. Bireycilik, özel mülkiyet, sözleşme hürriyeti, rekabet, serbest piyasa, serbest dış ticaret ve sınırlı devlet müdahalesine dayanmaktadır. Bireyi ve bireysel çıkarı öne çıkaran, kâr peşinde koşan ve bu uğurda çaba harcayan sermayedar girişimci; kapitalisttir. Her düşünce tarzı gibi Liberalizm de evrimleşmiştir.

Kapitalizm öncesi dönemin en temel özelliği; üretimin tarımsal olması, lortların artı değere el koymasıdır. Sonsuz gibi algılanan üretimin hâkim olduğu dönemlerde, tüm zenginliğin topraktan, dolayısıyla tarımdan kaynaklandığına inanan Fizyokratlar da kapitalistti. Kapitalist birey, bir girişimde bulunmak istiyorsa, önce kaynaklara sahip olmak zorundadır. Fizyokrat da bu bağlamda toprağın sahibiydi, kapitalistler bütün masraflar çıktıktan sonra net hâsıla bırakan toprağa ve artı değere el koyan zümreydi. Klasikler; iktisat ekolünün temel doktrinlerinden« laissez faire» terim ve politikasını icat etmişlerdir. Doğal düzene müdahale olduğunu düşündüklerinden, verginin minimum düzeyde olması gerektiğini savunmuşlardır. Üretim toprağa ve kol gücüne dayandığı için çalışan sınıf, kârdan pay almayı düşünemez ve Feodal Bey'in sunduğu kadarıyla yetinebilir.

Yeni girişim; yeni rakipler, yeni kâr alanları, yeni kaynak demektir. Dış ticaret serbestîsi, kaynak bulmanın ve stokları artırmanın bir yoludur. Finansal kaynak, finansörlerin kârlarına bağlıdır. Kaynak bulmada özgür davranmak ve bu özgürlüğünü de kendi kuralı içerisinde sağlamak isteyen kapitalist girişimci, başlangıçta yalnızca maceraperest «girişimci-burjuva» , feodal beye karşı merkezi devlet yanlısı olmuş, kralı desteklemiş, kendi sınıf

çıkarlarını korumak için, krala ve kralın mutlak hâkimiyetine karşı da, cumhuriyeti desteklemiştir.

Merkantilist düşünce tarzı; özellikle dış ticarette ve paraya dair teorilerde kendini gösterir. « Düzenleme ve koruma» merkantilist düşüncede esastır. Ancak bu sistem, sonuç olarak yalnızca düşünce bazında kalmıştır. Ancak; sömürgecilin gelişmesine, feodalitenin yıkılış sürecinin hızlanmasına katkıda bulunmuştur. Sistematik olarak; sermaye birikimini sağlamada kapitalistin rolü; burjuva sınıfının oluşumuna katkı sağlamaktır. Artık ekonomik ve toplumsal hayatın gündemine «burjuva sınıfı» girmiştir.

Toplumlar modernleşmeye başladıkça kültürel, psikolojik ve yapısal değişimlerin birlikteliğini görmekteyiz. Tarımdaki çöküş, tarımsal alanlarda çalışan işsizler ordusunun şehirlere göç etmesiyle sonuçlanmıştır. Göçler, sanayi üretimine ucuz emek sağlamıştır. Sanayi devrimi öncesinde ekonomi tarıma geleneksel yöntemlere dayanıyordu, sonrasında ise eski aletlerle üretim yapmak imkânsız hale geldi. Yeni gelişen üretim araçlarını da yalnızca büyük sermaye sahipleri satın aldı. Yeni üretim biçimi, hızlı ve ucuz üretiyordu. Eski sistemi hızla ortadan kaldırdı. Artan nüfus ve büyük şehirlerin oluşması farklılaşmayı ve uzmanlaşmayı meydana getirdi. Modern kapitalizm söz konusu olduğunda bireycilik ve rasyonalizm baskın özelliktir. Bu iki temel özellikle, rekabet, özgürlük, planlılık, bireysel amaca ve hesaba uygun davranma gibi konulara dikkat çekilmek istenir. Kapitalizm özgürlükçü düzene dayalı girişimci bireylerin kârlılığına odaklanır.

1.Modern Kapitalizmde ve Klasik Ekol

Modern kapitalizmin başlangıcı olan klasik ekolün genel karakteri aristokratik olmasıdır. Ancak bununla, klasik ekolün kapitalizminin geniş halk kitlelerini düşünmeyen bir sistem olduğunu da söylemek doğru değildir. Genelde sol düşünürler ve ekonomistler bu ekolü Burjuva kültürünü yansıttığı için eleştirirler.

Ekonomi literatüründe, kapitalist düşünce temellerinin, Adam Smith'le(1723-1790) başlatılması genel bir kabuldür. Modern kapitalizmde ekonomik faaliyetlerin temeli; sermaye, amacı; kâr, sermayedarın kendine ait servet ve sermayesinin çoğalmasıdır. A.Smith'e göre; kişisel yararın düzeyi, genelin yararına göre belirlenmektedir. Her iş piyasa içindir. Piyasayı düzenleyen de kapitalistin kârıdır. Risk tamamen bireylere aittir.

Klasik sistemin başat düşünce yapısı liberal sistemdir. Liberal düşünce tarzının temel özelliği; doğal düzen, görünmez el, bireycilik ve çıkar uyumu, faydacılık, tam istihdam, minimum devlet müdahalesidir, üretim araçları bireylerin mülküdür. Birey, kendi başına birer amaç olarak görülen para birikimi ve zenginlik için çabalayan insandır. Birey, kendi zenginliğini piyasadaki değişim için fazla mal üreterek artırırken, aynı zamanda üretilen

malların toplamını da arttırarak herkesin durumunu iyileştirir. Daha çok mal ürettikçe hem kendi durumunu hem de ulusun zenginliğini artırır. Sanayi Devrimi çağının bu düzenine Liberal Kapitalizm denir. Yukarıda belirtmeye çalıştığımız kapitalizmde, amaçlar araçları meşru kılmıştır. Kapitalist için verimli, akılcı ve kârlı olan her şeye izin verilmektedir. Kapitalist sistem, refah ve ekonomik büyüme ile özdeşleşmiştir. Bu anlayış, kapitalizmde var olan çıkar grupları arasındaki çelişkiyi de meydana çıkarmıştır.

Sanayideki gelişmeler, sanayi ve ticari yeni düzenlemelerle, kapitalist üzerindeki kısıtlamaların kaldırılmasını gerektirir. Artan hammadde ihtiyacı, büyüyen ücretli işçiler ordusu ve gıda ihtiyacı daha fazla enerji kullanmayı gerektirir. Bu, sadece bireysel çıkarı değil, daha fazla güç gerektiren devletin genel çıkarlarına bağımlı olarak geliştirilen bir ideolojik yapıyı da içine alan sömürgecilikle eş anlamlı olan emperyalizmi zorunlu kılar. Emperyalizmin öncülüğünü yine bireysel özgürlüğü öne çıkaran kapitalist-tekelci anlayış etkin rolünü oynamaktadır. Kapitalizm'in teorisi olan Klasik sistem, az gelişmiş pazar sayesinde varoluşunu sürdürür.(Jacoby, 1996;65) Daha fazla ihracat, yerli imalatta kullanılan işgücü, sömürgeye dayanan sanayi yatırım alanlarının genişlemesi, rekabeti de beslemektedir. Emperyalizm çağının kapitalist anlayışına da Tekelci kapitalizm denir. Erken dönem kapitalizmin başından beri faizcilik ve sömürü fırsatları yeni iş dallarının tamamında geçerliliğini korumuştur. Kapitalist sistemin bu dönemde (18.yy son çeyreğinden 19.yy sonuna kadar) gelişimi olağanüstü büyümeyi doğuran teknolojik buluşlara ve bunların yayılmasına bağlanmaktadır.

18.yy da İngiltere'de oldukça gelişmiş bir sermaye piyasası mevcut olduğu halde pamuklu üreticileri ve diğer öncü sanayiciler, sermayelerini genellikle, yerel kaynaklardan, aile içinden, arkadaşlardan, yerel bankalardan ve dağıtılmayan kârlardan sağlamışlardır. Örgütlü sermaye piyasası ve zengin toprak sahipleri sınıfı 18.yy ın ikinci yarısında gelişme gösteren kanal ve diğer alt yapıların finansmanında önemli rol oynamışlardır. Kırsal alandan kentsel alana büyük nüfus hareketleri ticaret ve hizmet merkezleri oluşturmuşlardır. Tüccar ve toprak sahipleri geç 18.yy ın hâkim finansörler gurubunu oluşturmaktaydı ve bunlar aynı zamanda İngiliz burjuvazi ve feodal beylerin oligarşik hâkimiyetini sürdürdüler.

Teknolojik gelişmeler ve sermaye birikimleri, siyasal ve sosyal değişimlerin sağladığı avantajlar, sanayi girişimcilerin reformcu, devrimci rolleri organizasyon ve işbölümü ilkelerini değiştirmiştir. Fabrikalardaki disiplin ve düzenli iş saatleri, maksimum çıktıyı elde etme düzenlemeleri, kuralları daha da karmaşıklaşmıştır. Rakipleri elemek amacıyla yeni icat ve buluşlar için eğitim düzeylerini artırmada daha sistematik bir anlayış geliştirilmişidir. Rekabet düzeyini artıran yeni pazarlama stratejileri geliştirilmiştir. Böylece dış pazarları ele

geçirmek için kapitalistin devlet destekli bir politika izlemesine geçilmiştir. Artan dış Pazar olanakları ile devletlerarası ikili ilişkiler hayli önem kazanmıştır. Güçlenen kapitalizm, devletin desteğiyle gücüne güç katmıştır. Eski merkantilist politikalar mayalandırılarak ülkeler arası politikanın belirleyicisi olmuştur. Tekelci kapitalizm, küçük firmaları elimine ederek yerlerini büyük firmalara bırakmak durumunda kalmışlardır.

2.Neo –Klasik İktisat evrim ve kapitalizm

19. yy lın ikinci yarısından itibaren, kapitalist klâsik iktisadi düşüncenin açmazlarını, eleştiriye konu olan noktalarını gözden geçirerek, yeniden kuran ve Marjinalistler olarak bilinen yeni iktisat ekolü ortaya çıkmıştır. Alfred Marshall(1842-1924) Neo Klâsik ekolün kurucusudur. Genel olarak klâsikçiliğin ve faydacılığın daha sistematik bir teoriye bürünmesine çalışmış sisteme nicel bir özellik getirmiştir. Temel ilgi noktası; tüketici ve üretici davranışlarıdır. Marjinalist analiz, fayda, maliyet, gelir ve verimlilik alanlarında, bu birimlerin davranışlarının açıklanmasına teorik bir çerçeveyi amaçlamıştır. Tutarlı bir şekilde kapitalist sistemin toplumda gelir dağılımını adil olarak sağladığını göstermektedir. Ekonomi, kapitalist sistemin işleyişine yönelik incelenmektedir. Bu teoride de Kapitalistin kâr amacı ön plândadır.

Neo-klâsik iktisat iki temel aksiyon üzerine kurulmuştur. Bunlardan birisi maksimizasyon diğeri de rasyonelliktir. Bu yaklaşımdaki rasyonellik, öznel bir rasyonelliktir. Amaçlar; fayda ve kârın maksimizasyonudur. Kısıtlı koşullar dışsaldır. Kapitalistin görevi; kısıtlı koşulularla nasıl kâr maksimizasyonu sağlayacağını akıl yordamıyla bulabilmektir. Geçen iki ilke, kıt kaynakların nasıl, kim tarafından, ne miktarda bölüşüm yapılacağı konusunda insan iradesinin etkin olabileceğini, seçim yapabilmeyi açıklamaya yarar. Kıtlık ve seçim gibi iki temel sorunu ortaya koyar ve çözüm üretmeye çalışılır. Kıtlık maliyeti, maliyet de seçim yapmayı gerektirir.(Lipsey ve Purvis, 1993:3-4)

Yeni ekolün yalnızca kapitalist merkez ülkelerin çıkarlarını korumayı ve maksimize etmeyi amaçlayan bir yaklaşım olduğunu anlamak zor değildir. Victoria çağı burjuva toplum değerleriyle özdeş bir sistemdir. Bu dönem, Britanya sanayi devriminin yükselişi ve Britanya imparatorluğunun doruğu kabul edilir. Neo Klâsik ekole göre ekonomi sadece bireyler değil, şirketler, piyasalar, sanayiler ve tüm ekonomiyi ençoklamaya yönelir. Her yerde avantajlar-dezavantajlar ölçülür, tartılır ve kolektif maksimum noktaya ve dengeye ulaştıracak kararlar verilir. Firmaların amacı teknolojik yeniliklerle, en azından geçici bir süre, tekelci konumda kalarak tekelci kâr elde etmektir. Sanayinin büyümesi I.Dünya savaşına kadar devam etmiştir. Ölçek ekonomileri sayesinde birim üretim maliyetinde azalmalarla tasarruflar

artmıştır. 19.yy lın sonlarında ABD İngiltere'yi yakalamış ve kapitalizm yeni bir ivme kazanmıştır.

2.1.Kapitalizm ve Kapitalistler İçin Yeni Fırsatlar: A.B.D.

ABD, hem ada hem de kıta devletlerinin Sanayi devrimine kadar geçirdiği Kapitalist devre ve devinimlerin hiçbirini yaşamadan, yok edilen veya dar alana hapsedilen uygarlığın üzerine kurulmuş, yenidünya ve fırsatlar ülkesidir. Ekonomik sistem; ilk dönemlerde saf kapitalist sistem özelliğindedir. A.B.D iç savaştan sonra. İngiltere düzeyine ulaşmayı başarmıştır. Kapitalizm başarıyla ülkenin her tarafına yayılmıştır. 1880-1913 yılları arasında teknoloji sayesinde düşen maliyetler ve artan verimlikle özellikle çelik ve elektrik sektörlerinde büyük bir patlama yaşanmıştır. Sanayi devrimi, İngiltere ve kıta Avrupa'sında ortaya çıkmış olmakla beraber A.B.D, girişimcileriyle büyük ölçeklerle ve büyük piyasalara hitap ederek, daha uç noktalara taşımıştır. Finansman şirketlerince desteklenen teknolojik ve örgütsel yenilikler, kapitalistler için yüksek kâr sağlamıştır. J.A.Schumpeter ABD kapitalizmi için mükemmel açıklamalarda bulunmuştur. Ona göre; Kapitalizm, özel mülkiyetle karakterize edilen bir sistemdir. Üretim kredi olgusuyla birlikte pazar içindir. Bu olgu, tarihin ilk dönemlerinden bu yana var olmuş olsa da 19. yüzyılın ortalarından itibaren yayılan kapitalistik bir araçtır. 19.yy, rekabet çağıdır. Bu çağ, artan bir şekilde tröstleşmeyi getirmiştir. Endüstriyel gelişme otomatik olarak genel sosyal büyümeyi biçimlendirir ki; bu, tek başına ekonomik güç oluşturmada oldukça önemlidir. Nüfus büyümesi ve artan tasarruflar ekonomik değişim ve dönüşümün temelini oluşturur. Olabilecek gelişmeye sanayinin gelişmesiyle cevap verilir. Bu gelişme, uzmanlaşmanın artmasını, çevresel özellikleri uyararak sürekli ve organik bir şekilde yeni gelişmeleri artırır. Rekabetçi kapitalizmin baskın olduğu dönemde, tekil firmalar ve tüm sanayi artan talep baskısıyla bir düzeyden daha üst düzeye otomatik olarak yükselecektir-tekstilden ve demirden buhara, elektrikten kimya sanayine- ard arda olmasa bile mutlaka genişleme yaratacaktır. Talep, pratik olarak her zaman öndedir. Başlangıçta her genişleme kendi üretimini yaratır. Sonuçta genel bir çevresel genişleme gözlemlenir; örneğin demiryolu taşımacılığının genişlemesi gibi. Her bir genişleme kendi kredisini oluşturarak kolayca genel bir ifadeyi oluşturabilir: Var olan üretim faktörlerinin yeni bileşimi aracılığıyla yeni alanlar, yeni firmalar, yeni mallar veya henüz denenmemiş metotlar, yeni pazarlar oluşturulur.

ABD' de kapitalist gelişmede; F. W. Taylor(1856-1915) özellikle kitlesel üretim alanında ve bilimsel iş yönetimi konusunda yeni teoriler geliştirmiştir. Taylor'dan sonra diğer bir öncü de Henry Ford(1863-1947) gibi kapitalistlerdir. Onun temel paradigması; üretimi maksimumlaştırmak için makinelerin ve emeğin ussal biçimde kullanılmasını sağlayan

planlamacılıktır(Hobsbawn, 1987:55). Fordist paradigma, piyasa paylarındaki hızlı değişimlerle, yenilikçi firmalarda ani kâr artışları sağlamıştır.(Freeman ve Soete,2003:163)

Kapitalizmin aşamalarından biri olan kartelleşmeye doğru gidişin güçlü olduğu dönem başlamıştır. Bu şirketler ABD ve Avrupa'da yayılmıştır. Yoğun sermayeli dallar, özellikle geç endüstrileşen Almanya'da, hem sermayeye, hem iş alanlarına hem de kaynaklara muhtaçtı.. Geçmişi haçlı seferlerine uzanan ve Fransızların 1830 da yeniden şekillendirdiği yatırım bankaları Almanya'da yaygınlaştı. Bu bankalar Almanya'da büyük firmaların etkisine veya kontrolüne girdi. Bu yeni çeşit ticari sisteme Finans Kapitalizmi denmektedir.(Landes, 1995: 26). Dev şirketler finans soruna ve kapitalizme böylece sözde bir çözüm oluşturmuştur.

19. yy.ın sonlarına ve 20.yy ın başlarında kapitalist sistemde var olan eşitsizlik, adaletsizlik ve işsizlik sorunlarının çözümünde ya klasik iktisat düşünce yapısı içinde veya onun değişik bir sürümü olan neo-klasik veya neo-liberal düşünce yapısı içerinde önerilerde bulunmuşlardır. K.Marx ve onun radikal düşüncesi tamamen ayrı bir ekol olarak yeşermiş ve tarihteki yerini almıştır. Bu çerçevede ondokuzuncu yüzyıl teorilerin oluşturulma ve uygulama aşamasıysa, yirminci yüzyılda ise o teorik temellerin sonucunun alındığı bir aşamasıdır diyebiliriz.

2.2.Kapitalizmin Emperyalist Görüntüsü; Sömürgecilik ve Sömürge Zihniyeti

Bir bütün olarak sanayi ve ticarette yeni icatlarla daha donanımlı hale gelen teknolojik gelişmeler aşırı üretime neden olmuş ve bu, 1870-1884 yıllarında İngiltere'de depresyona neden olmuştur. Genel olarak mal üretimi ve sermaye birikimi bu ülkede nüfus artışından daha büyük bir hızla arttı. ABD de ise demir yolunda çelik rayların döşenmesi faaliyeti 1873-1874 yıllarında aniden dondu. Bu olay, ABD kapitalizmi ile İngiliz kapitalizminin rekabeti nedeniyle fiyat ve kâr marjlarının düşmesiyle gelişmişti. Krize çareyi; sınırsız rekabet tehlikelerine karşı merkezi kontrolleri arttırmakta buldular.

ABD 1870 lerde baş gösteren tröstleşme hareketlerine tanık oldu. 1890 larda daha da gelişti. Artan rekabet, artan riskler ve düşen kârlar, kapitalist emperyalist sermayenin sonucudur. Yüzyılın son yirmi yılına Neo-Merkantilizm yılları denilebilir. Bu dönemde gelişmiş kapitalizmin başat iki özelliği göze çarpar; Tröstlerin Sermaye ve sermaye malları ihracı ve sömürgeleştirmedir.

Klasik kapitalizmin büyük bilginleri, sömürgeciliği doğal kabul etmişler ve azgelişmiş ülkelere sağlayacağı sözde ilerlemeyle ilgilenmişlerdir. (Galbraith, 1989:115). Sömürgeciler kendilerinin daima ahlaki, manevi, siyasi ya da toplumsal değerlerin aktarıcıları ve koruyucuları olarak görmüş ve göstermişledir. Sömürgelerin asıl amacının merkez ülkeyi ve

sömürgecileri zenginleştirmek olduğu açıkça bilinen bir şey. Sonu korkunç olan fiilî sömürgecilik dönemi bitse de, sömürgeciliğin oluşturduğu ruh hali etkileri bugün bile devam etmektedir. Eski sömürgeciler bugünün zengin ülkeleri, sömürülenler ise üçüncü dünya ülkesi olarak yaşamlarını sürdürmektedir. Bütün bunlar, Kapitalist bunalımın ortadan kaldırılmasının bir yan yolu ve yöntemi oldu. Yatırım alanlarının büyütülmesi için dış pazarlar peşinde koşma, gelişmemiş bölgeleri paylaşma ve ayrıcalıklı pazarlara dönüştürme gündemin ilk maddesidir.

19.yy ın son çeyreğinde ABD'de gelişmenin motoru elektrik sanayii oldu. Yatırım ve pazarlar için Amerikan kapitalizmi nüfus bakımında da çekiciliğini sürdürmüştür. İç sömürgeciliğin, dış sömürgeciliğe göre daha çekici gelmesi nedeniyle ABD, dışa dönük sömürge alanları ele geçirmede geri kalmıştır. Bununla beraber İngiltere'ye rakip olmakta fazlaca bir gecikme sayılmaz. Serbest ticaret, ekonomik gelişmenin ve kapitalizmin kaderi olmuştur. Birinci dünya savaşı öncesi, dış sömürgelerdeki yatırımlar azalmıştı. İngiliz sermayesinin büyük kısmı, sömürgelerdeydi. İngiltere'nin cari dış yatırımları iç yatırımlarını aşmıştı. Devam etmekte olan bu düzen bir dizi yanlışlıkları da beraberinde getirmiştir. Sonuçta rekabetteki üstünlük ABD ye geçmiştir.

2.3.Kapitalist Düzenin 20.yy daki Sorunları ve Çözüm Yolları

Kapitalizm sorun yaratan ve onlarla boğuşan bir ekonomik sistem olarak 20.yy. la intikal eden 19.yy daki temeller şunlardı: 1879 dan 1913 'e dek ABD uygulanan ve yüzde yüz altın standardı olmaktan çok uzak bir para sistemi. Devlet ve özel bankalar olmak üzere çift başlı bir para otoritesi, spekülasyona son derece açık bir mali yapı. Sonuç olarak 1890 yılındaki durgunluk. 1890-1893 yıllarında birbirini izleyen mali buhranlar iş ve bankacılık çevrelerinde reformasyonlara gidiş ve yeniden 1907 de bankaların, mevduatların paraya çevrilme taleplerini ret etmesi sonucunda yaşanan panik. Yaşanan bu krizlerle devletin mali sisteme müdahale sonucu 1913 te Federal Rezerv Yasası kabul edildi. I.Dünya Savaşı esnasında altın standardından kısmen vaz geçildi. Savaş sonrasında Rezerv sistemi uluslararası mali kontrolde tam otorite olmuştur. Barış yıllarında para miktarları, fiyatlar ve üretim Federal Rezerv Sistemi'nden öncesinden daha istikrarsız hale geldi. 1920-21,1929-33,1937-38 yıllarında sık aralıklarla üretim daralması yaşanmıştır. Savaş sonrası «kapitalist sistem»de yaşanan bu üç büyük mali kriz, rezerv otoritelerinin kararlarından kaynaklanmıştır.

1929 Krizi öncesi durum: Federal Rezerv Sistem'i ile, para arzını yönlendirmede bankacılık sistemi tamamen onun yetkisine geçmişti. Ucuz para politikası ile ekonomi aşırı şekilde ısındı. Yanlış yatırımlara, hisse senetlerinin aşırı değerlenmesine, göz yumuldu. Spekülâsyon ve kârlar devam ederken, Ekim 1929 da Federal Rezerv sistemi, spekülâsyona

karşı parasal daralmaya gitme kararını verdi. İnsanlar, ellerindeki hisse senetlerini paraya çevirmek istediklerinde bankalar buna cevap veremediler. Böylece başlayan panik, borsanın çöküşüne neden oldu. Borsa'nın çöküşü talep daralmasına neden olmuş, iş dünyası bunalıma girmişti. Ekim 1929 dan 1930 ağustosuna kadar para stokunda daralmalar yaşanmıştır. Kasım 1930 da bazı bankaların iflasıyla halkın paniği, Birleşik Devletler Bankasının iflasına yol açmıştır. 1930 ve sonrası yaşanan krizler, Likidite Krizi olarak adlandırılır. Krizlerde temel neden, bankaların iflası ve para stoklarının tükenmesidir.(Friedman,2008:) Neo-Klasikler, krizin keskinleşmesinin, özgür piyasanın işleyişine yönelik müdahalelerden çıktığını da ileri sürerler. Onlara göre; ekonomik düzenin istikrarın nedeni, sürekli değişen ve yeni bir siyasal düzenin şartlarına uyarlanmak için yeterli esnekliği göstermesidir.(Landes,1995:33)

2.4.Kapitalizm'de Kriz ve Keynesyen Çözüm

Derin temellerinde kapitalist düzeni sarsan 1929 Bunalımının neden; sömürgelerdeki kâr fırsatlarının durgunlaşması, uluslar arası ekonominin kapalı parasal bloklara ayrılmasıdır. ABD de spekülatörler ve borsacılar da krizin derinleşmesinde rol oynadılar. 1929 bunalımı, kapitalist kurallarla tekrarlanmış ve genelleşmiş ihlallerin sonucudur.(Corm,2010: 91) 1930 yılında J. M. Keynes kapitalizmin devamı için bazı müdahalelerin yeterli olacağını ifade etmişti. Keynes, devletin, ekonomik krizlerin önlenmesinde devreye girmesini önermişti. Bu görüş, 1929 krizinden 1970 li yıllara kadar devam etmiştir. Kapitalizm Keynes'in önerilerinin gerçekleştirilmesiyle hayatta kalmayı başarabilmiştir ancak; 1931 yılında Birleşik devletlerdeki bankaların yarısı batmıştı.

2.5.Klasik Politikalara Karşı Keynesyen Politikalar

Keynesyen politikalar; sanayi ekonomilerinde istihdam, milli hâsıla ve ekonomik dalgalanmalar olmak üzere üç ana nokta üzerinde durmaktadır. Öncelikle Klasiklerin temek direklerinden biri olan Say Yasası'nı, atıl para talebinin olmayacağı görüşünü eleştirmişti. Parayı tutma güdülerinin zamanın değişmesiyle değişeceğini, faiz oranının para arz ve talebi ile belirlenebileceğini ve spekülatif amaçlar için de para talebi olabileceğini ortaya koydu.

Merkez Bankasının etkinliğinin artılmasını öneriyordu. Tasarruf ve yatırımlar konusunda Klasik ve Neo-klasiklerden ayrıldı. Ancak faiz oranı düzeyinin önemi konusunda neo-klasiklerle aynı görüşü paylaştı. Beklentilerin yatırım kararlarına etkide bulunduğunu ve psikolojik etkenlerin de göz ardı edilemeyeceğini vurguladı. Gelir artışı ve istihdamın sağlanması konusunda açıklamalarda kendine ait olan çarpan katsayısını kullandı. Ona göre; devletin yatırımları yoluyla zincirleme reaksiyon her alanda gerçekleştikçe gelir ve istihdam artacaktır.

Klâsikler'e göre; ekonomideki tüm piyasalarda denge, otomatik olarak sağlanacaktır. İstihdamda da dengenin otomatik olarak sağlanacağını kabul ettikleri için klâsik iktisatçılar, ayrı bir istihdam teorisi ortaya atmamışlardır. Onlara göre, işsizlik iradîdir. Keynes işsizliğin irade dışı bir olay olduğunu ileri sürmüştür. İrade dışı işsizlik; üretim kapasitesinin yetersizliğinden, konjonktürel dalgalanmalardan ve yapısal değişmelerden kaynaklanabilir. Keynes'e göre; bu tür işsizliğin temelinde talep yetersizliği yatar. O, bu bağlamda; iş piyasasında bağımsızlığın bulunmadığını belirtmiştir: çalışabilecek durumda olanların, iş bulanlara oranı, emek gelirini oluşturur, bu da toplam talebi oluşturmak suretiyle emek talebini ortaya çıkarır. Emek talebinin, emek arzını doğrudan etkilediğine dair daha birçok nokta bulunmaktadır.

2.6.Keynesyen Politikalarda Ücretin Oluşumu

Keynes, gerçek hayatta olağan durumun eksik istihdam dengesi olduğunu ileri sürdü. Keynes'e göre, emek piyasası, çalışma koşulları ve sendikal anlaşmalar önemlidir. Ücret düzeyi hayat standardını ve tüketim kalıbını değiştirir. Düşük ücretle hayat standardının düşeceğine karşı çıkan çalışanlar verimliliklerini düşünmezler. Ekonomide para aldanması vardır. Reel ve nominal ücretlere karşı tepkiler değişiktir. Nominal ücret düşüşlerine karşı tepkiler, reel ücret düşüşlerinden daha fazladır.

Keynesci doktrin, hükümeti, özel teşebbüse karşı bir faktör olarak görmüştür. Hükümetin kâr amacı gütmeyen alanlarda özel yatırımlara alternatif olarak yatırım yapmasını öngörür. Yatırımlar için kaynak vergilerdir. Ortaya çıkacak açığın giderilmesi için kaynak ise özel bankadaki tasarruflar ve kredilerdir. Enflasyon ortaya çıkacağında da tersi bir maliye politikası uygulanmalıdır.(Solue ve Antell,1992:141) Halkın gelir seviyesini yükseltmek için bütçede makul seviyedeki açıklık önemsizdir. İstek dışı işsizliğin ortadan kaldırılabilmesi için ya para arzı artırılmalı veya faiz oranı düşürülmelidir.

Kapitalist sistemin temellerinden biri olan spekülasyon kavramına ve talebine Keynes, ayrı bir anlam kazandırmıştır. Para, spekülasyon güdüsü ile tutulabilir. Bu güdüyle edinilen tasarruflar, finansal piyasalar yoluyla reel kesime yansıyacaktır. Tahvil fiyatlarının yükselmesi, işletmelerin yeni tahvil ihracına neden olur. Girişimcilerin elde ettiği bu fonlar, yeni yatırım mallarının alınmasına neden olacaktır. Bu da toplam talebi artıran bir etki meydana getirecektir.(Savaş,1986: 57) Keynes, tasarrufları önlemek ve harcamaları artırmak için, faiz oranlarını indirmek gerektiğini, hükümetin yapacağı kamu yatırımlarının gerekli olduğunu söyledi.(Solue ve Antell,1992:185). 1937 de ABD'de uygulamaya başlayan

Keynesyen düşünceler 1939 da hız kazandı, işsizlik oranı düştü, 1942 de en düşük düzeye indi. Keynesyen doktrinde maliye politikası etkindir. (Friedman ve Kaldor, 1982:26) Bu, işsizliğin bir çözümü idi ama enflasyon artışına çare olamadı. Sanayileşememiş ve geri kalmış ülkeler için de önerilecek bir önlem ileri sürememiştir.(Galbraith,1989:224)

2.7.Keynesyen Politikaların Çöküş Yılları

1940'lı ve 1950 li yıllar Keynesyen Teori'nin "altın yılları"dır. Bu dönemde, sanayileşmiş ülkelerde uygulanan maliye politikalarla olumlu sonuçlar elde edildi. 1960 lı yılların başında kapitalist sistemde yeniden kriz belirtileri gözlenmeye başlamıştır. Yetmişli yılların başına kadar kriz tehlikesi artarak devam etmiştir.

1970 li erken yıllarda, yükselen dış borçlara, hammadde fiyatlarındaki artışlar da eklenince bazı ülkeler mali krize düştüler. Sanayileşmiş ülkelerde işsizlik ve enflasyon hızı artma eğilimindeydi. Başta ABD de olmak üzere diğer gelişmiş kapitalist ülkelerde Keynezyen politikalar problemleri çözmemişti. Keynes'in ucuz para politikası enflasyona neden oluyordu. İlerleyen yıllarda dünya ekonomisinin içine girdiği kriz uluslararası kapitalist sistemin mekanizmalarını değiştirmiştir. Batı Kapitalizmi, 1971 Ağustosunda Bretton-Woods para sisteminin son bulduğuna tanık oldu. Sabit kur yürürlükten kalkmış, başlıca paralar serbest dalgalanmaya bırakılmıştı. 1973 sonu ve 1974 başında petrol krizi yaşandı. Kriz dolayısıyla diğer mallara olan talep azalmıştı. Krizin ardından gelen enflasyon artışı, batı pazarlarının daralması ile ihracat azaldı ve reel kayıplar arttı. Japonya'nın bir numaralı endüstriyel güç olarak belirmesiyle 1973 sıra dışı bir yıl oldu. O yıllar ekonomik çöküş ve enflasyonun bileşimi olan "stagflasyon" la geçen yıllardı. Neden olarak talep yetersizliği, teknolojilerin emek üretkenliğini artırma kapasitelerinin azalması, hammadde fiyatlarının yükselmesi ve işçi sınıfının mücadelesinin yoğunlaşması gösterildi. Kâr oranları düştükçe, yatırımlar azaldı. Kapitalist sistemin içindeki gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerin büyüme hızları düştü. İşsizlik ve enflasyon başladı. Gelişmiş ülkelerde kâr oranı düştükçe sermaye, finans alanına kaydı. Petrol ihracatçısı ülkeler zenginleşti, biriken petro-dolarlar finans sistemine geçti. 1974 yılından itibaren IMF ve Dünya Bankası gibi resmi finans kurumları, borçlu ülkelere kendi kurallarını dayatmaya fırsat bulmuşlardır. Keynesyen politikalar krizi önleyecek bir çare olmak yerine aksine devlet müdahaleciliğiyle engel oluşturdu. Her alanda arz olduğu halde, talep yoktu. Çalışma isteği olan işçiler olmasına rağmen, yeterince iş yoktu, Çünkü yeterince sipariş yoktu.(Krugman, 2003:7) 1970 lerin ortalarında, Üçüncü Dünya'da yeni bir merkez olarak Asya'nın yükselişi başladı. Çin'in de yer aldığı Pasifik Kuşağı ve Japon ekonomileri ABD ekonomisinden hızlı gelişmiştir. Dört Kaplan(Güney Kore, Singapur, Tayvan ve Hong Kong) dünya mamül malları toplam

ihracatındaki payını artırmaktadır. İş dünyasını 1970 lerdeki miskinliğinden kurtardığı için ABD Japonya'ya çok şey borçludur.

3. Kapitalizmde Keynesyen Politikalara Karşı Monetarizm

Monetarizm, M.Friedman ve E.Philips gibi iktisatçıların görüşlerini izlemektedir. Bunlara göre; tam rekabet her yerde genel geçer bir kural değildir. Tüm piyasalarda rekabet, ücretler ve fiyatlarda esneklik temel ilkedir. Para arzındaki değişmelerin harcamalar üzerindeki etkili olmasında faiz oranları önemli değildir. Genişletici para politikası, faiz oranlarını düşürecektir. Buna göre; 1968 de ABD, para miktarını genişletmeye karar vermişti. 1969 un ilk yarısında devam eden enflasyonist bir genişlemenin para miktarını daraltma yönünde hareket etmesiyle ekonomi yavaşlamıştı. Para arzıyla artan likidite, finansal aktiflere yönelerek faiz oranlarının düşmesi sağlanacak. GSMH nın da artmasıyla paranın işlem talebi artarak devam edecek ve faiz oranları yükselecekti.

Monetarizm'in temelinde M.Friedman'a özgü iki etken vardır: Birincisi: Finansal aracılar: Nominal para miktarını sunarlar bunlar: Merkez Bankası ve Ticari Bankalardır. Para talep edenler: hane ve halkı firmalardır. İkincisi; Para arzı dışsaldır. Buna göre; Monetarizm; Tekelciğin önlenmesini, kurumlar vergisinin kaldırılmasını, sermaye piyasalarının canlandırılmasını, gelir vergisinin kademeli olarak kaldırılmasını, bağışların vergiden indirilmesini, ürüne uyumlu adil bir ödeme yapılmasını, devletin üstlenmesi kararlaştırılan etkinlikleri için fon sağlanmasını, tek bir vergi konulmasını, kamuya konut yardımların nakden yapılmasın, dış ticaret alanında tarifelerden vaz geçilmesini, serbestçe dalgalanan kur sisteminin uygulanmasını önermiştir. (Friedman;2008:52)

3.1.Kapitalizmde Seksenli Yıllar ve Ekonomi Politikaların Değişimi:

Arz İktisadı ve Neo Liberal Politikalar

Petro-dolar'ların kısa veya orta vadeli banka fonları yeni gelişen ve büyüyen ekonomilere aktı. Ancak, bu fonlarla borçlanan Güney Kore, Latin Amerika ülkeleri borçlarını ödeyemediler. Petrol fiyatları yeniden tırmanışa geçti. ABD de faiz oranları yükselişe geçince fonlar oraya aktı. Uygulanan sıkı para politikası faiz oranlarını artıran bir nedendi. Doların değerlenmesine petrol fiyatlarının yükselişe geçmesi de eklenince 1979 da kriz başladı. Brezilya, Meksika, Arjantin gibi petrol ithal eden ülkeler borçlarını ödeyemenler kervanına katıldılar. (Kazgan, 1988: 28) Friedman'cı politikalar işlerlik kazandı. Bu dönemin genel özellikleri; emek-yoğun ihracatın olması, yatırım ve büyüme hızının diğerlerine göre yüksek olması, teknoloji düzeyi farklılığı, köyden kente akışın fazla olmasıdır.

Çağdaş dünyada uluslararası ticaretin kurallarını koyan çok uluslu şirketlerdir. ÇUŞ yatırımlarının En çoğu ABD olmak üzere,%9,5 İngiltere,%8,8 B.Almanya,%7,7 Fransa ve

%7,5 Japonya izlemektedir. ÇUŞ' lar asıl fonksiyonlarına ek olarak; küreselleşme, büyüme, entegrasyon ve dünya ekonomisinin birbirine bağımlılığının birer uyarıcıları olmalarıdır. Neo liberal rejimler, spekülatörlere oldukça yüksek faiz oranları sunarlar; bu da, ciddi bir portföy yatırım dalgasına, kârlı teşebbüslerin satışına ve daha büyük bir ithal mal akışına yol açar ve böylece ekonomiyi durgunlaştırarak yerel teşebbüsleri iflasa sürükler. Sonuç olarak ekonomilerdeki pek çok sektör özelleştirildi, gelirleriyle borç ödemeleri yapıldı ve halk üzerinde kemer sıkma politikaları uygulandı. Özelleştirme, denizaşırı yatırım ortaklarıyla birlikte, ihracat yönelimli yeni bir kapitalist sınıfın tercihi ve doğrudan veya dolaylı olarak Dünya Bankası ya da IMF aracılığıyla hareket eden kapitalist süper güçlerden gelen baskıydı.

1973 ve 1979 daki iki enerji krizini 1930 lardan sonra görülen en büyük durgunluk izlemişti. Yeni yöntem neo-klasik anlayış, krize çare görülmüştür. Neo-Liberal politikalar ABD'de Reaganizm, İngiltere'de Thatcherizm şeklinde somutlaşmıştır. 1970 li yılların Keynesyen Teori'ye karşıt Arz yönlü iktisat teorisi uygulanmıştı. Devlet harcamalarını azaltarak vergi yükünü hafifletmeyi temel alır. Yaşanılan krize, stagflasyon dendi. Tanım ve amaç belirlenmiş oldu. Arz iktisadı, klasik iktisat teorisinin devamı olup amacı; hızlı büyüme ve düşük enflasyondur. Arz iktisadı, fiyat teorine işlerlik kazandırmıştır. Bireylerin fiyatlara duyarlılığı, kaynak kullanımında değişmelere neden olur. Toplam talebi kısıtlayan vergilerin kaldırılması düşüncesi Keynesyen teoriye karşıt bir düşüncedir. İzlenecek ekonomi politikası;1- Maliye politikasına ağırlık vermenin bir anlamı yoktur, 2- Devlet harcamaları, toplam vergi geliri ve bütçe açığı; istihdam, üretim ve gelir ile ilgili amaçlara ulaşmak yönünden güvenilir bir politika değildir. 3- Devlet politikasının amacı serbest piyasa kulalarının işleyişini sağlamaktır. 4- Bütçe açıklarının para arzını artırmasına engel olunmalıdır(Evans 1983:20).

Yetmişli yılların sonunda bankalar; sonsuz kredi genişletmesinin tehlikeli olmaya başladığının farkına vardılar. Parasal etki ve dolarla olan dengeler üzerindeki faiz oranlarını artırma kararınca, 1980 lerdeki faiz oranları çıldırdı(Corm,2010:135.) 1980-1983 ü içeren 4 yıllık dönemde dünya ticaretinde hiç artış olmadı. Azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin dış borçları 1987 yılı sonunda 1,2 trilyon dolara(Kazgan, 1988: 80) ulaşmıştır. Sanayileşmiş Batı Kapitalizminin Liberalleşme politikalarının kontrol mekanizmasında olan IMF ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar verilecek kredilerde kriter olarak, borcun ödenebilmesini kabul etmişlerdir.

3.2.Kapitalizmde Krizler ve Neo-Liberal Politikaların Uygulanışı

McKinnon ve Shaw tarafından dillendirilen neo-liberal politikalar Bretton Woods sisteminin genişletici Keynesgil politikalarının yerini, enflasyonun tek düşman görüldüğü ve

devlet müdahalesinin verimsiz olarak nitelendirildiği daraltıcı politikalar yer almaya başladı. Muhafazakâr Ortodoks iktisat anlayışı " rasyonel beklentiler" ve "monetarizm" ekolleriyle birlikte yeniden izlenmeye başlandı.(Oktar ve Voyvoda,2009: 58)

ABD Hazinesi, IMF ve Dünya Bankası arasında yapılan bir anlaşma ile ekonomik kalkınma ve istikrara bambaşka bir bakış getiren Washington Uzlaşması, uluslararası kuruluşların düşüncelerini yansıtan ve 1980'li yılların başlarından itibaren yaygınlaşan Neoliberal politikalar ile IMF ve Dünya Bankası tarafından, üyelerine uygulattırılan yapısal uyum programlarını içermektedir.(Williamson,2004). Bu dönemde, Neo-liberalizmin iktisat politikalarının iki temel önermesi söz konusudur: piyasaların deregülasyonu ve özelleştirme. Kalkınmanın, gelişmenin, piyasa ekonomisinin devlet müdahalesi olmaksızın dengeye gelebileceği tüm dünyada kabul edildi. Entegrasyon, küresel ekonomi gibi söylemler, mitler, iyimser karşılanmış ve gerçekten kalkınmanın, gelişmenin tek yolu olarak görülmeye başlanmıştır.

İstihdam konusunda üretilen neoliberal politikalar çerçevesinde, geliştirilen tedbirler de emek maliyetlerinin düşürülmesine hizmet edecektir. Bu dönemde, uygulanmakta olan istihdam politikalarından işsizlik sigortası ile irade dışı işsizlere, kayıplarını kısmen karşılamak üzere, işsizlik ödeneği verilecektir. İşsizlerin korunması ve piyasada işsizlik nedeni ile satın alma gücünün düşmesinin önlenmesi hedeflenmektedir. Pratikte, neoliberal politikaların hâkim olduğu günümüzde, pasif istihdam politikaları, maliyetleri arttırdığı ve işsizliğin önüne geçmediği için, terk edilmesi gereken uygulamalar olarak gösterilmektedir.

1980'li yıllardan itibaren dayatılan yapısal uyum programlarının ana çerçevesi içeren maddeler: I. Ücret düzeylerinin düşürülmesi, II. Serbest Ticaret, III. Liberalleşmiş finans piyasaları, IV. Özelleştirme, V. Hükümet bütçe fazlaları (kamu harcamalarının kısılması). Önce1987 de Margaret Thatcher başladı, ardından Dünyanın her yerinde özelleştirmeler hızlandı(Naisbitt ve Aburdene, 2000:147-151) 1980 lerin sonlarına yaklaşırken endüstriler teknolojik dönüşüm ile emeğin verimliliği artarken, çok sayıda işçi ve ücretliyi dağıtmıştır. (Petras ve Veltmeyer, 2006 :19) Liberalizasyon, deregülasyon ve özelleştirmeler sosyo-ekonomik koşulların kötüleşmesine ve pazar temelli zenginlik ve gelir açısından uçurumun derinleşmesine yol açmıştır.

4.Neo- Liberal Politikanın Pratik Sonuçları: Önce Borçlanma Sonra Özelleştirme

Neoliberal politikalar 1980'lerin başlarında yeni uygulanmaya başladığında kapitalizmin yıldız ülkesi Japonya'ydı. 1973-83 krizi Japon kapitalizmine dokunamamıştı. Japon kapitalizmi 1973-83 arası Avrupa ve Amerika kriz yaşarken spekülatif sermayenin yığınak alanı olmuştu. 1980'lerin başlarında ticari bankalar kredileri kısınca borç krizi gibi

görüldü. Batılı hükümetlere ve çok taraflı kredi kuruluşlarına olan borçlar tırmanmaya devam etti. 1980'lerin sonlarında borç hacmi olağanüstü arttı.

1980lerden itibaren küreselleşme sürecine tamamen entegre olan Meksika'da 1982 de borç krizi patlak verdi.. Meksika borç krizine girmenin faturasını devlet müdahalesine, bütçe açıklarına bağlamıştı. Liberal politikalar eksiksiz uygulandı. 1986 da hızlı özelleştirme, finansal liberalleşme ile devlet müdahalesini minimuma indirmiş ve dış fon takviyesiyle, 1989 da borçlarını yeni bir takvime bağlayarak büyüme sürecine girmiştir. (Krugman, 2003: 55) Kriz Meksika'dan Arjantin ve Latin Amerika ülkelerine de sıçradı. 52 milyar dolarlık bir kurtarma paketi toplandı ama Meksika, kendi ekonomisi üzerinde söz hakkını IMF lehine kaybetti (Grinspun,1993:Vol.25-18).

4.1. Kapitalizmin Kaderi: Neo-Liberal Politikalar ve Krizler

Dünya Kapitalizmi 1990 sonrası çok kutuplu, büyüyen ekonomik blokların birbiriyle entegre olduğu, ulus devletlerin uluslararası mali sistemin bir parçası olduğu, yoğun kriz yıllarıdır: 1993 Sterling krizi, 1994 Meksika /Türkiye, 1997-1998 Doğu Asya, 1998 Brezilya-Rusya, 1999-2000 Arjantin, 2000-2001 Türkiye krizleri

IMF reçetesine hayır diyen Malezya ve Asya Kaplanları, 1960 ve 1990 yılları arasında yüksek büyüme ve hızlı endüstrileşmeleriyle bilinirler. Bu dört ülke, 1997 finansal krizinden büyük oranda etkilenmişlerdir. Tayvan'da bu kriz sınırlı kalırken, Güney Kore krizden adeta sarsılmıştır. Ortak noktaları; kriz öncesinde gayrimenkul fiyatları şişirilmiş durumdaydı. Bu ülkelerin her birinde bankalar ve finansal kurumlar, riskli projeleri fonladılar. Kâr oranı beklendiği gibi sağlanamayınca kriz oldu. IMF siz kriz atlatan; Japon Kapitalizm'i oldu. 1950'den ve 1970'lere kadar ortalama reel büyüme hızı yaklaşık %10'du.. 1990'larda ekonomi hız kesti. Sonra, yüksek büyüme hızıyla yoluna devam etti. Dünyanın ikinci büyük ekonomisi haline gelmişti.(Uzun, 2010; 65-66) Neoliberal politikalar 1980'lerin başlarında uygulanmaya başladığında kapitalizmin yıldız ülkesiydi. Neo- Liberal reçetelerin sonucu, 1990' ın ikinci yarısında Japon Kapitalizmi'nde çöküş emareleri başlamıştı. 1991'de Japonya, Tokyo borsasının çöküşü ile derin krizine girdi.

4.2.Türkiye Kapitalizmi'nde Krizler ve Neo-Liberal Politikalar:2000-2010

1999 yılından intikal eden IMF destekli enflasyon mücadelesi sürdürülüyordu. 2000 yılında öngörülen enflasyon hedefine yaklaşılmıştı. Bankacılık sektörü ile ortaya çıkan likidite sıkışması yabancı sermayeyi kaçırmış, finansal sektörde likidite krizi yaşanmıştı.

Türkiye'ye 2000 yılında borçlanarak hızlı dış kaynak girişi sağlanmıştır. Borçlanma; Neo-liberal politikaların sonucudur. Enerji fiyatlarının artması, özelleştirmelere beklenen

talebin gösterilmemesi, faizlerin düşmesi ve TL'nin değer kazanması ile birlikte cari açık da artınca, Kasım krizi baş gösterdi. Borsada çöküşle devam etti. Krizden kurtarma operasyonu için IMF reçeteleri ve Neo Liberal politikaların dayatılması ile Türkiye ekonomisini derinden sarsan bunalım yaşanmıştır. Ekonomik büyüme istikrarsız bir seyir izledi. Üretim ve istihdam geriledi; enflasyon yeniden hızlandı. Nisan 2001'de Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı uyarınca TCMB döviz piyasasına müdahalelerde bulunamaz duruma düşmüş, müdahale yapacağı durumlarda da, IMF tarafından engellenmiştir.

Neo Liberal Politikalarda taktik genellikle önce borçlandırma sonra da özelleştirmedir. 2001 krizi sonrasında dış piyasalardan kaynaklanan ucuz kredi olanağına kavuştu. Artan dış açıklar, önce yüksek faizlerle akan sıcak parayla, sonra da şirket birleşmeleri ve özelleştirmelerle sağlanan doğrudan yatırım finansmanıyla karşılanmaya çalışıldı. Türkiye'nin dış borcu hızla yükseldi. Türkiye, yüksek cari işlemler açığı ve yüksek dış borç bağımlılığı ile 2008 krizinde karşılaşacaktır. Kriz dönemlerinde oldukça fazla miktarda kısa vadeli ve yüksek faizle borçlanan, 2003 yılından itibaren büyüme eğilimine giren Türkiye'de, 2002 yılında GSMH' de %7,5, 2003 yılının ilk yarısında ise %5,4 oranında artış meydana gelmiştir.

Yaşanan büyümeye rağmen işsizlik artmaktadır. İstihdam yaratmayan büyüme olgusu ortaya çıkmıştır. 2003'ün sonuna doğru, enflasyon düşerken, borçlar da uzun vadeye yayılmış, özelleştirme yavaşlamıştır. TL deki değerlenme ve cari işlemler açığı, sorundur. Yatırımlar yeterli değildir. Reel sektörün kaynak sıkıntısı ve yüksek enerji maliyeti devam etmektedir. Türkiye'de IMF ile para, maliye, kambiyo kuru politikalarını ve yapısal düzenlemeleri kapsayan, stand-by anlaşması 2002 yılı başından beri üç yıllık için uygulanmaktadır. Bu çerçevede 2004 yılında öngörülen büyüme hedefi %5 tir. Gerçekleşen büyüme hızının 9,9 olmasına karşın işsizlik, borç, cari açık sürmüştür. Ekonomik programda kararlılık ve yapısal alandaki önemli adımlar Türkiye ekonomisinin dış şoklara karşı direncini arttırmıştır. Ne var ki, enerji fiyatlardaki artışlar, ABD nin faiz artırımı öncesindeki -Türkiye'nin de dâhil olduğu- gelişmekte olan piyasalar üzerinde olumsuz etki yapacağı beklentisi ve yüksek cari açık, mali dalgalanmalara neden olmuştur.

Türkiye Avrupa Birliğine tam üye olma sürecinde Maastrich ekonomik ölçütlerine uydurmalı ve enflasyon hızını Avrupa Birliği ortalama enflasyon oranına indirmelidir. Türkiye'ye özel istikrar programında faiz dışı bütçe fazlasının GSMH ya oranının %6,5 olması öngörülmüştür. 2004 yılının ilk altı aylık konsolide bütçede hedeflenen %6,5'luk faiz dışı fazlada sorun yoktur. Bu iyileşmeler enflasyonun aşağı çekilmesi açısından da önemlidir. Devlet bütçesindeki açıklar, mali piyasalardan borçlanmaya yol açmaktadır. Bu da reel faizlerin yükselmesine neden olmaktadır.

Emek-yoğun sektörlerde uzmanlaşan Türkiye benzeri ekonomiler dış dünyaya düzenli bir kaynak transferinde bulunmaktadır. Söz konusu ticaret yapısında kararlılık göstermenin ve dış ticareti bu sektörler aracılığı ile artırma isteğinin doğrudan sonucu, ücret maliyetlerinin baskı altına alınmak istenmesidir. Türkiye ekonomisinde büyüme süreci büyük ölçüde dış kaynak giriş-çıkışlarına bağımlıdır. Dolayısıyla 1989 sonrasında Türkiye'de millî hâsıladaki kısa dönemli hareketler doğrudan sermaye hareketlerine bağlıdır. Millî hâsıladaki her artış, üretim kapasitesinin büyüdüğü anlamına gelmemektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, 2003-2004 genişlemesinin ardında kaynağını henüz bilmediğimiz ve 8.1 milyar $ ulaşan kayıt-dışı sermaye girişlerinin yarattığı konjonktür yatmaktadır. Genel anlamıyla, Türkiye'nin düşen büyüme hızlarıyla artan cari açıklara yol açan bozulma, ABD'nin yükselen dış açıklarının da katkısıyla, gelişmekte olan ülkelerin bir blok olarak cari işlem fazlaları veren bir konuma geçtikleri bir dönemde meydana gelmiştir. Gümrük Birliği'nin gecikmeli etkileri, TL'deki aşırı değerlenme ve dış ticaretin bileşiminde yapısal değişmeler, bu bozulmada etkili olabilir. Bu durum Türkiye ekonomisinin artan dış bağımlılığının bir göstergesi olarak değerlendirilebilir.

Türkiye ekonomisi 2002-2006 döneminde giderek yükselen trendle dıs kaynak kullanmıştır. 2005 yılında 45 milyar dolara ulasan dış kaynak girişi sağlanmıştır. Türkiye ekonomisindeki kârlar ABD, Avrupa ve Japonya'ya göre daha yüksektir (TCMB, 2006-Haziran). 2002-2005 döneminde TCMB nominal faizleri beklentilere göre daha yavaş düşürse bile, hâlâ yüksektir. Yüksek reel faiz önemli ölçüde dış kaynağı Türkiye'ye akıtmıştır.

Enflasyon 2006 yılında yüzde 9,7'ye gerilemiştir. Brüt kamu borç stokunun milli gelire oranı 2006 yılında yüzde 63,3'e düşmüştür. Döviz cinsinden kamu borcunun milli gelire oranı 2006 yılında yüzde 22,8'e gerilemiştir. Hizmetler ve sanayi sektörleri 2006 yılında, sırasıyla GSMH' nin yüzde 60 ve 29'unu oluştururken, tarım sektörünün GSMH içerisindeki payı yüzde 11 ile sınırlı kalmıştır.(Kaynak: Ekonomist, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı.). Kamu tasarruflarının milli gelir içindeki payı 2006 yılında yüzde 6,2 seviyesine yükselmiştir. Özel sektör tasarruf-yatırım dengesinin, 2006 yılında milli gelirin yüzde 8,8'i oranında açık verdiği gözlenmektedir. (Kaynak: DPT) İç borç faiz ödemelerinin milli gelir içindeki payı azalma eğilimine girerek 2006 yılında yüzde 6,7 seviyesine gerilemiştir.

Merkez Bankası, Finansal İstikrar Raporuna (2007: 16) göre ülkemizde hane halkı borçları yükselmiştir nedeni; yabancı sermaye hareketlerinde ve borçlanmada kısıtlamanın olmamasıdır. Bu, özel kesim tasarruflarını azalmıştır. Ancak, dış tasarrufların milli gelir

içindeki payı yükselmeye devam etmiştir. Dışsal tasarrufların GSMH içindeki payı, hızla artış eğilimine girerek 2006 yılında yüzde 7,8'e yükselmesinin en önemli nedeni, yurtiçi üretimin ve ihracatın, ithalata yüksek orandaki bağımlılığıdır. 2006 yılında cari işlemler açığının GSMH içindeki payı yüzde 8,2 ile rekor kırmıştır.(Merkez Bankası ve DPT) Cari açığın finansmanı açısından son yıllarda kaydedilen olumlu bir gelişme, sermaye hareketleri içinde kısa vadeli sermaye akımlarının payı azalırken, uzun vadeli sermaye akımları ile, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının payının artması olmuştur. Kısa vadeli sermaye akımlarının payı 2006 yılında % 12'ye düşerken, uzun vadeli sermaye hareketlerinin payı % 8'den % 54'e yükselmiştir. Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarındaki artışlar, özelleştirilmeden kaynaklanmıştır.(Hazine Müsteşarlığı, 2007:6-14)

2006 Ağustos ayından itibaren ABD mortgage piyasalarındaki sorunlar önemli bir ekonomik krizin belirtileriydi. Türkiye'de enflasyon 2006 da % 9,7, 2007 de % 8,4 olarak gerçekleşmiştir. 2006'dan itibaren ciddi bir arz şoku olarak ortaya çıkan gıda fiyatları artışı, 2007 yılında da sürdürmüştür. Artan enerji fiyatları, değer kazanan TL, cari açık, 2007 yılında sorun olarak algılansa da ekonomi yöneticilerince şimdilik bir sorun olmadığı görüşündedirler. Türk Parası ise, ABD doları karsısında 2006 yılı sonundaki 1,41 seviyesinden 2007 sonunda 1,16 seviyesine gelerek değer kazanmıştır. MB'ın yayımladığı reel kur endeksine göre de Türk Parası yıl boyunca % 19'luk bir değerlenme göstermiştir.

2007 Ağustos ayından itibaren ABD Mortgage piyasalarında ortaya çıkan krizin küresel likiditeyi olumsuz etkilemesi ile kur, faiz ve borsa eğilimleri tersine dönmüş durumdadır. Küresel kriz başlamıştır.(Dünya Ekonomik Görünümü IMF,01.2011) Dünya ekonomisinde daha derinlerdeki cari açık, küresel krizin en önemli ayaklarından biridir. Dünya ticaret hacmi düşük oranda seyretmiştir. Bu düşüşün nedeni talep daralmasıdır. Küresel ekonomik kriz ABD'de Ağustos 2007 tarihinde başlamasına rağmen, Türkiye'de borsa 2007 yılı Aralık ayı sonuna kadar yükselmiştir.

2008 krizinin yansıması: Finansal kriz. ABD'de 2007'nin ortalarında, 2008 yılının son çeyreğinde ABD'nin yatırım bankalarından Lehman Brothers'ın iflası ile doruğa ulaşmıştır. Türkiye'de ise bu krizin yansımaları özellikle 2008'in son aylarında reel sektör üzerinde belirginleşmeye başlamıştır. Dünya ihracatı 2007 yılından itibaren düşüşe geçmiş, 2008 yılında %-0,1 'e düşmüştür. Ham petrol varil fiyatı 2008 yılında 97,3 dolara çıkmıştır. Gelişmiş ekonomilerde ortalama enflasyon 2008 yılında %3,4'e yükselmiştir. Gelişmekte olan ülkelerde ise enflasyon oranı 2008 yılında %9,3'e yükselmiştir. Türkiye'de de İMKB bileşik endeksi Aralık 2007'den Eylül 2008'e kadar yaklaşık %35 değer kaybetmiştir.

Ekonomik krizin reel sektördeki etkisi GSYH'de görülmektedir. GSYH' deki artış hızı 2008 yılı sonu itibariyle %0,9'a gerilemiştir. Tarım Sektöründe 2008 %3,5 (Maliye Bakanlığı, Yıllık Ekonomik Rapor 2009, s.12). Sanayi sektöründe büyüme hızı %0,8'e düşmüştür. 2007 yılı Ekim ayında 4126 şirket ve kooperatif kurulurken,2008 yılının aynı ayında bu rakam 3026 adet olarak gerçekleşmiştir. Cari açık 2008 de 41,69 milyar dolara yükselmiştir.

Türkiye'nin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'sı (GSYH) 2009 yılında, %4.7 oranında daralmıştır. Bütçe Açığı/GSYH oranı 2009 yılında (% 5,5) olmuştur. İşsizlik oranı 2009 yılında %14,8 seviyelerine çıkmıştır. Türkiye'de sanayi üretimi 2009'da %20 küçülmüş, 132 milyar$ olan ihracatımız 2008 küresel kriz nedeniyle 2009 yılında 102 milyar$ 'a gerilemiştir. Panik halde para hareketinin başladığı Ekim 2008'den başlayarak 2009 ikinci yarısına kadar geçen sürede ekonomiye 20 milyar $ kayıt dışı kaynak girişi olmuştur. 2009 yılının tümünde ihracat %23 oranında daraldı. Kriz sürecinde daralan ithalat dolayısıyla Türkiye'nin dış ticaret açığının düşürmesine, dolayısıyla 41,9 milyar$'a ulaşan cari işlemler açığının 2009'da 13,9 milyar $'a gerilemesine neden oldu.

Türkiye ekonomisinin 2010'da % 8,9 büyüdü. Avrupa'nın en hızlı büyüyen ekonomisi olduğu görülmektedir. Türkiye'nin 2010 yılında Bütçe açığının/GSYİH %-3,7 olduğu, Merkez Bankası verilerine göre, halkımızın toplam borcunun, harcanabilir gelirine oranı 2010 yılında % 41,2'e ulaşmıştır, Cari işlemler /GSMH (%)-6,6 , dır.

Dünya ekonomisinde 2010 yılı boyunca batmakta olan bankalara çok büyük miktarda likidite sağlanmaya devam edildi. Merkez bankaları parasal genişlemeye devam ettiler. 2010 yılının Mart ayından itibaren Yunanistan ve kimi devletlerin kredibilitesi sorgulanmaya başlandı. Kamu açıklarının ve borç stokunun fazlalığı şeklinde ortaya çıkan iki sorun için iki yol düşünüldü birincisi; kurtarma paketleri hazırlanması, ikincisi ise o ülkelerdeki merkez bankalarının likiditeyi, para basarak sağlamaları. İkinci yol, devlet borçları için sağlandı. Merkez bankalarının büyük miktarda para basması konusunda hükümetlerin imkânları sınırlıdır. Ancak başka çare de kalmamıştır. Çöküşü ötelemek için üretilen politika parasal genişlemedir. Bu durumda da hem Euro'nun hem Dolar'ın geleceği hakkında ciddi sorunlar doğuracak sadece geçici olarak büyüme sağlayacaktır.

4.SONUÇ VE ÖNERİLER

Sistem hem bireyler arası hem de uluslar arası ilişkilerde rasyonellik, karşılıklı çıkar ve rekabet çerçevesinde gerçekleşmektedir. Beklentilerdeki belirsizlikler kesin çizgilerle bir ekonomik kuralın uygulanmasını gerektirmemektedir. Ekonomik sistem entegre bir oluşun

içindedir. Bu çerçevede deregülasyon olumlu bir sonuç vermemiştir. Ülke ekonomilerindeki sorunların çözümünde deterministik anlayış geçersizdir. Çok kutuplu dünya düzeninin oluşması yeni denge alanları ortaya çıkaracaktır.

Serbest kur sistemi ülke ekonomileri için uygundur ancak, karşılıklılık ilkesi esas olmalıdır. IMF ve diğer uluslar arası ekonomik yapılanmalar gereklidir ancak ilkeler ve işleyiş bakımından yeniden yapılandırılmalıdır.

Öneriler

Öncelikle; IMF'nin kriz olgusunu gerçek boyutlarıyla kavraması gerekmektedir. Sistematik ve sistem dışı risk tanımlarına göre ülkelerin borçlanma karşısındaki politikaları yeniden belirlenmelidir.

İkinci olarak: IMF'nin müdahaleleri gecikmemelidir. Meydana gelecek olan gecikmeler borç verenler açısından yatırımların gecikmesine ve isteksizliklere neden olur.

Üçüncüsü; gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelere sermaye ihraçlarında ve kriz öncesinde selektif davranmaları gerekmektedir. Bu önlem Neo Liberal politikaların geneli için bir sapma sayılmaz.

Dördüncüsü; Bu gün gelinen noktada her ülke için ayrı makro politika izlemek mümkün değildir. Rezerv para durumundaki Euro veya Dolar 'ın fiyat ve faiz politikası istikrarı sağlayıcı bir politika olmalıdır. Bunun için fiyatları belirleyecek herhangi bir hedef belirlenmemelidir. Bu konuda IMF koordinasyonu sağlayıcı bir rol oynayabilir.

Beşincisi; Ödemeler dengesi sorunu yaşayan ülkeler koordinasyon çerçevesinde geçici önlemler alma hakkına sahiptirler.

KAYNAKÇA

1. AZİZ Ç.(2003), *Günümüzde Sendikaların Sorunları ve Çözüm Arayışları*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), (s. 12)
2. BAINES, E.,(1966),*History,of Cotton Manufacture*,London,
3. BARBER, William J.(1991), *İktisadi Düşünce Tarihi* (Çev: İhsan Durdu) İst:Çıdam Yay. 1. Baskı,
4. BLAUG. M.(1992), *Economic Theoy in Restrospect,* (Fourth ed).New York: Camridge University Pres. s:60-61
5. BOWLES S.-EDWARDS R.,(1985),*Understanding Capitalism*,Harper&Row,Publisher.Inc.,New York.
6. BOYES, W.-MELVİN, Ml,(1990) ,*Economics*, Houghton Miffin Company, Boston,

7. BULUT, E.(2005), Döviz Ekonomisi 2.Bsk.,Ank., Platin Yay.
8. CIPOLLO, M. C. (1980). *Before Industrial Revolution,* W.N.NORTON& Company, Newyork,
9. CORM, G.(1994),*Yeni Küresel Ekonomik Düzensizlik* İst. Phonix Yay
10. ÇOLAK, Ö.-AKTAŞ. F. (2010).*Makro Ekonomik Göstergelerin Yorumlanması*. Ank. Eflatun Yay.
11. DEMİR, Ö. (1996), *Kurumcu İktisat*, İst. Vadi yay
12. DICKSON, D.(1992.), *Alternatif Teknoloji*,(Çev: N. Erdoğan),. İst. Ayrıntı yay
13. DOBB, M,(1992)*Kapitalizmin Gelişimi Üzerine İncelemeler*.(Çev:F.AKAR),İst. Belge Yay.
14. ERÖZ, M. (1977)*İktisat Sosyolojisine Başlangıç*, İst.Ünv. Yay.
15. EVANS,M.K.;(1983)*The Truuth About Supply-Side Economics.* Basic Books Inc,New York, ,(s.20).
16. FEATHERSTONE, M.(1996), *Postmodernizm Ve Tüketim Kültürü*. İst.. Ayrıntı yay
17. FREEMAN, C.- SOETE L.(2003)*The Economics of Industrial Innovation*, Ankara. TUBİTAK Yay,
18. FRIEDMAN, M,(2008),*Kapitalizm ve Özgürlük*,(Çev: D. ERBERK-N. HİMMETOĞLU). İst. Plato Yay,
19. GALBRAITH,J.K.(1989),*Kuşku Çağı*,(ÇEV:R. AŞÇIOĞLU-N. Himmetoğlu),.İst: Altın Kitaplar Yay (s:115,224)
20. GRINSPUN, R.(1993),*Nafta and Nooconservative Transformation: The Impaci on Canada and Mexico, Review of Radical Political Economics*, Vol.25(4),(s.18)
21. HARRIS, L.(1985)*Monetary Theory* , McGraw-Hill, Singapore,
22. HATİBOĞLU, Z.(1986)*Türkiye İktisadına Güncel Bir Yaklaşım*, İst. Temel Araştırma Yay.
23. HOBSBAWN, E.J. (1987),*İmparatorluk Çağı,* Ank. Dost yay.(s.55)
24. HUTCHISON M, McDill, K (1998), *Are All Banking Crisis Alike? The Japanese Experience in International Comparison",* Pacific Basin Working Paper Series.
25. JACOBY, R.(1996),*Belleğini Yitiren Toplum*,. İst; Ayrıntı yay (s. 65)
26. KAZGAN, G.(1988),*Ekonomide Dışa Açık Büyüme,* İst. Altın Kitaplar Yay.(s:28)
27. KEYNES, J. M.(1970) *İstihdam Faiz Ve Para Genel Teorisi*., (Çev:A.BALTACIGİL),İst. Minnetoğlu Yay.
28. KRUGMAN, P.(2003),*Bunalım Ekonomisinin Geri Dönüşü* (Çev:N. DOMANİÇ). İst. Literatür Yay (s:7)

29. LANDES, S.D,(1995),*Kapitalizmin Doğuşu,* İst. İnsan Yay (s;26,33)
30. LIPSEY.R.G.-COURANT.P.N.-PURVIS,D.D.-STEINER,P.O.(1993) *Economics* London: Harper Collins College Publisher;(s:3-4)
31. MACFARLANE,A. (1993),.*Kapitalizm Kültürü*,(Çev:R. H. Kır),İst, Ayrıntı Yay
32. NAISBITT, J. - ABURDENE P. *Megatrends 2000* (Çev: E. GÜVEN), İst. Form Yay. (s:147-151)
33. OKTAR, T. – VOYVODA, E. (2009), *Türkiye'de ve Dünyada Ekonomik Bunalım,2008-2009,*İst. Yordam Yay.(s.58)
34. PARASIZ, İ.(1991),*Friedmancı Monetarizm,* Bursa, Ezgi Yay.
35. PARASIZ, İ.(1988), *Para Politikası-Monetarist Keynesyen Tartışması*, Bursa: Haşet Kitabevi Yay
36. PAYA, M.(1997), *Makro İktisat,* ,İst. Filiz Kitabevi
37. PETRAS, J.- VELTMEYER, H.(2006),*Maskesi Düşürülen Küreselleşme,* İst. Mephisto Kitabevi, (s.19)
38. POLANYİ, K.(1986),*Büyük Dönüşüm,* (Çev:A. Buğra),İst.Alan Yay.
39. RAND, A.(2004).Kapitalizm: Bilinmeyen İdeal,(Çev: N. KANDEMİR),İst.. Plato Film Yay.
40. ROSENBERG, N.(1976) "On Techonological Expectations" Economic Journal Valume 86, Issue 343 Set.(523-535).
41. SANCHEZ, M.(2005).*The Link Between Interest Rates and Exchange Rates*. European Central Bank, Working Paper, No:548/November
42. SAVAŞ,V. (1986),*Keynesyen İktisat Yıkılırken*.İst. Beta Yay.(s:57)
43. SCHUMPETER, J. A.(1974).*Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi*,(Çev: T. AKOĞLU) 1.Cilt.İst. Varlık Yay.
44. SCHUMPETER, J.(1928),*The Instability of Capitalism,* The Economic Jurnal. Vol. 38, No.151(Sep.,1928),pp-361-386,httb://www.jstor.org/stable/222415.
45. SOLUE, G.-ANTELL, G.(1992),*Herkes İçin Ekonomi*(Çev: N. Muallimoğlu), İst. Avcıol Yay(s.141)
46. SOMÇAĞ, S.(2007),*Türkiye'nin Ekonomik Krizi,* İst. 2006 Yayınevi
47. SÖYLEMEZ, A.(2001)*Yeni Ekonomi,* , İst. Boyut Yay.
48. TOYNBEE, A.(1978),Tarih Bilinci, (Çev:M.Belge),. İst. Bateş Yay.
49. TURNER,P.(1993),*Modern Macroeconomic Analysis* , McGraw-Hıll Book Company Europe, England.

50. UZUN, A. M.(2010),*Savaş Sonrası Japonya'da Sanayi Politikası*, Sosyal Bilimler Dergisi , Cumhuriyet Üniversitesi İ.İ.B.F., Sayı: 4, (s.65-66).
51. WEISSKOPF, W. A.,(1996),*Yabancılaşma ve İktisat*, (Çev: Ç. KOÇ vd.), İst. Anahtar Kitaplar Yay.
52. WILLIAMSON, J.(2004),*The Washington Consensus as Policy Prescription For Development*, Delivered at The World Bank on January,
53. YAY, T.(1993), *F.A. Hayek'te İktisadi Düşünce"*, , Bursa, Ezgi Kitabevi
54. YILMAZ,A.(1995),*Modernden Postmodern Siyasal Arayışlar*,. Konya, Vadi Yay 1995
55. Financial Services Agency web sitesi: www.fsa.go.jp (Erişim Tarihi:25:08.2011)

http://www.belgenet.com/2001/emek_280301.html (Erişim Tarihi: 27.08.2011)

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı tarafından yayınlanan Uluslararası Doğrudan Yatırımlar 2006 Yıllık Raporuna göre (2007: 6-14)

Kaynak: Dünya Ekonomik Görünümü, Ocak 2011, IMF